

AMERİKAN SENDİKALARININ TÜRKİYE'DE İSTİHBARAT FAALİYETİ

Aydınlık Dergisi, 5 Ekim 2003

Yıldırım Koç

TÜRK-İŞ'in 1960-74 dönemi genel sekreteri ve 1974-1979 dönemi genel başkanı olan Halil Tunç, ölümünden bir süre önce kitaplığını Emekli Sendikacılar Derneği'ne verdi. Emekli Sendikacılar Derneği'nin yöneticileri de, çok büyük bir dostluk göstererek, istediğim kitapları alabileceğimi söylediler. Kitaplığı taradım. Bizde olmayan bazı kitaplarla birlikte bir-iki de belge buldum. Bu yardımları nedeniyle sevgili İsmail Özkan ve Kemal Sarısoy'a tekrar teşekkür ediyorum.

Bulduğum belgelerden biri, TÜRK-İŞ Eğitim Müdürü Hidayet Altınakar'ın iç kullanım için 1979 yılı sonunda hazırladığı bir rapordur. Bu raporda, Amerikan sendikalarının Türkiye'de nasıl bir istihbarat çalışması ve bölücü çalışma içinde olduğu ifade edilmektedir. Bu raporun bazı bölümlerini, **AAFLI ile işbirliği yapanların ve bu işbirliğini hala savunanların, geçmişte ve bugün yabancı devlet parası almayı içlerine sindirebilenlerin ve Avrupa Birliği sendikaları aracılığıyla Avrupa Birliği devlet parasıyla proje yapanların dikkatine sunuyorum.** Hidayet Altınakar'ın bu raporu, AAFLI'nin TÜRK-İŞ'in çalışmalarını eleştiren bir raporu üzerine kaleme alınmıştır.

"AAFLI Türkiye Bürosunun ABD'deki merkezine bilgi vermek amacıyla hazırladığı ve bir nüshasını da Konfederasyonumuz merkezine verdiği Kasım 1979 tarihli raporun amaç ve özellikleri bakımından dikkate değer yönleri bulunmaktadır...

"AAFLI'nin kendi iç düzenleri açısından son derece samimi bir belge niteliğinde olan bu raporda, TÜRK-İŞ / AAFLI projesinin başlangıçta tesbit edilen ilkeleriyle bağdaşmayacak bazı 'yetki tecavüzleri ve hiyerarşi tanımama' gibi niyetlerin tezahürü, üzerinde önemle durulması gereken konular olarak karşımıza çıkmaktadır...

"Bu ilkenin ışığında, yukarıda önemli bölümlerini aldığımız raporun değerlendirmesini yapmak yerinde olacaktır.

"1) Rapora göre, TÜRK-İŞ Araştırma Bölümü AAFLI'ye bilgi vermek zorundadır. Bu anlamda bilgi, alt birimden üst birime verilir. Oysa, TÜRK-İŞ'in bir bölümü AAFLI'ye bilgi vermez. Bütün bilgiler TÜRK-İŞ İcra Kurulu'nda toplanır, İcra Kurulu bu bilgileri kendi politikasına göre kullanır. Açıklanmasında sakınca görmediği bilgileri, isterse verir.

"AAFLI'nin yetki aşma huyu başka örneklerde de bellidir. AAFLI'de TÜRK-İŞ Genel Merkezini aşip bağlı sendikalarla doğrudan ilişki kurma alışkanlığı başlamıştır. Kendi kendilerine sendikalara gidip program önermişler, hatta bunu bazı sendikalarla pazarlık konusu bile yapmışlardır. Ayrıca, bölge temsilciliklerimize bile doğrudan gidip bir takım öneri ve vaadlerde buldukları da malumdur...

"4) AAFLI'nin, şimdi Türkiye temsilcileri geldikten sonra, Genel Merkezimizi atlayıp bağlı kuruluşlarla sık sık temas kurdukları dikkati çekmektedir. Hatta, bağlı sendikalarımızın Genel Merkezlerini bile atlayıp doğrudan şubelerle ilişki kurdukları ve 'bizde para çok, siz ne isterseniz yaparız' yöntemiyle yaklaştıkları, böylece de bu parlak vaade kanan şubenin kendi Genel Merkezinden kuşkuya düştüğü de görülmüştür...

"8) Programların aksadığı doğrudur. Bunun başlıca sebeplerinden biri de kendi bürolarından bir kişinin mutlaka bizim ortak faaliyetlerimizde bir çeşit ev sahibi edasıyla görünmesinde ısrar etmesidir. Aslında AAFLI temsilcileri fiilen gelmeden de faaliyetler düzenlenebilir. Faaliyetlerde AAFLI adının geçmesi, açılışta AAFLI'nin bir telgrafının okunması yeterli olabilir. Nitekim önceden sistem böyleydi ve aramızdaki işbirliği şimdikinden çok daha verimli oluyordu. Ancak, şimdiki AAFLI temsilcisinin ve yanındaki personelinin her faaliyetin planlanmasından yürütümüne kadar her safhada fiilen görünmeleri ve karar sahibi olmakta ısrar etmeleri, onları organizasyonlarda antipatik kılmış, TÜRK-İŞ - AAFLI ilişkileri hakkında iştirakçilerde yanlış izlenimler uyandırmıştır.

"Hatta bazı AAFLI personelinin TÜRK-İŞ ve bağlı sendikaların yöneticileri için tatsız yorumlarda buldukları, kongre ve sonuçları hakkında yorum yaptıkları duyulmaktadır...

"10) Bir sendikal dayanışma olayı olan TÜRK-İŞ / AAFLI ilişkilerini, ülkemizin son derece hassas politik dengeleri hakkında adeta istihbarat yapan ve üstelik bunu sağlamak için TÜRK-İŞ'i sıkıyönetimden izin almaya görevli kılan bir biçime dönüştürmek hoş karşılanamaz...

"Görüş ve Öneriler:

"1) AAFLI Türkiye Bürosuna diplomatik ve sendikal statüleri konusunda bazı gerçekler anlatılmalıdır.

"2) AAFLI Türkiye Bürosundaki görevliler arasında meslekten sendikacı tek bir kişi bile yoktur. AAFLI Türkiye Müdürü de, sendikacılık tecrübesi az bir kişidir. Bütün iyi niyetine rağmen, daha önceki uluslararası tecrübesi de, Güney Kore gibi bizim ülkemize hiç benzemeyen bir ülkeye bağlıdır.

“3) AAFLI ile yapacağımız ortak projelerde, planlama safhasından sonra AAFLI kesinlikle söz sahibi olmamalıdır. Biz projeyi hazırlarız, AAFLI’ye veririz, gerekirse tartışırız. İşin maddi ve teknik yönüne ilişkin yardım konusunu AAFLI ya kabul eder, ya reddeder. Reddederse mesele yoktur. Kabul ederse de, daha sonraki organizasyon ve uygulama safhalarını bize bırakır. Teknik yardım gerekiyorsa bunu bu safhada yapar. Mali konularda ise, bizim bilgimiz dahilinde kendisi ilgilenir...”

“5) AAFLI son zamanlarda içine kapanmış, adeta bizden uzaklaşmıştır. Bu durumda biz AAFLI’de ne olup bittiğini bilmiyoruz, ama onlar TÜRK-İŞ’te olup bitenleri biliyorlar. Oysa durum tam tersine olmalıdır. Bunun çaresi şudur: AAFLI içinde mutlaka bir TÜRK-İŞ proje temsilcisi (tam gün) bulunmalıdır. Bu kişi bir uzman olabileceği gibi, bir sendikacı da olabilir. Dil bilmesi tercih sebebidir, ama bilmesede olur. Amaç, AAFLI içinde bir TÜRK-İŞ temsilcisinin, yani TÜRK-İŞ’in gözü ve kulağının bulunduğu duygusunu AAFLI’de yaratmaktır.”

Emperyalist devletten para alan, buyruk da alır. Sayın Hidayet Altınakar’ın yakınmaları, AAFLI ile işbirliği konusunda çalışma raporlarında yer alan güzel cümlelerin arkasında nasıl bir iç mücadelenin sürdüğünü göstermektedir. TÜRK-İŞ’in 22-28 Aralık 1986 günleri toplanan 14. Genel Kurulu’nda rahmetli Kaya Özdemir ile Sadık Şide’nin yaptığı konuşmalarda yüzeysel olarak geçen konular, Sayın Altınakar’ın iç kullanım için hazırladığı raporda tüm yönleriyle dile getirilmiştir. Türkiye işçi sınıfı ve sendikacılık hareketinin, emperyalist devletlerin, sendika görünömlü örgütler aracılığıyla dağıttığı paraya ihtiyacı yoktur. Kendi devletinin parasını kullanmayı “sarı sendikacılık” kabul ederken, emperyalist devletlerin parasını gönül rahatlığıyla kullanmak çok büyük bir hatadır. Bu hatada ısrar edilirse, insan ister istemez, pek de hoş olmayan başka nedenler aramak zorunda kalır.

AMERİKAN SENDİKALARININ TÜRKİYE'DE BÖLÜCÜ FAALİYETİ

Yıldırım Koç

Amerikan sendikalarıyla Amerikan devletinin ortak örgütü olan AAFLI'nin (Asya Amerika Hür Çalışma Enstitüsü) Türkiye'deki çalışmalarına ilişkin kaygı ve tepkiler, Çukurova Bölgesi'nden de geldi. AAFLI'nin 1971 yılından beri ilgi gösterdiği bir konu, Çukurova'daki tarım işçileriydi. AAFLI görevlileri, özellikle Güneydoğu Anadolu'dan gelen geçici tarım işçileriyle yakından ilgileniyorlardı. Bu konuda ortaya çıkan rahatsızlıklar, Tarım-İş Sendikası Genel Başkanı Zeynel İrmak ve iki diğer yetkilinin imzasıyla 11 Mart 1980 tarihli yazıyla TÜRK-İŞ Genel Merkezi'ne iletildi ¹. Yazının bazı bölümleri aşağıda sunulmaktadır:

“TÜRK-İŞ, Tarım-İş, AAFLI arasında, Çukurova bölgesindeki gezici tarım işçilerine uygulanmak üzere hazırlanan uygulama ortak projesi AAFLI'nin aşağıda belirteceğimiz tavır ve işlemleri nedeniyle önemli ve tehlikeli ölçüde aksamaktadır.

“1) AAFLI yetkililerinin Güney ve Güneydoğu bölgelerinde yaptıkları incelemeler ve çalışmalar büyük bir gizlilikle yürütülmektedir. Bu çalışmalarla ilgili rapor TÜRK-İŞ ve Tarım-İş'e verilmemektedir. Bu husus yetkililere anlatıldığında, ‘muhabatım AAFLI'dir; başkalarına rapor vermek zorunda değilim,’ şeklinde cevaplanmaktadır.

“2) İnceleme ve çalışma yapılacak bölgelerin tesbiti AAFLI yetkililerince tek taraflı ve yine gizlilik içinde yürütülmektedir.

“Amaç dışında belli sosyal ve kültürel yapıdaki köyler seçilmekte, bu köylerde kimlerle temas kurulduğu ve nelerin yapıldığının açıklanmaması için AAFLI yetkilileri büyük gayret göstermektedir.

“3) Bu proje içinde istihdam edilen kimseler hakkında ne TÜRK-İŞ'in ve ne de Tarım-İş'in bilgisi olmaksızın AAFLI tarafından tek taraflı olarak işe alınmakta ve çalıştırılmaktadırlar. Bunların yaptıkları işler de keza açıklanmamakta ve gizli tutulmaktadır.

“Bu haliyle projenin amacına ulaşmasına imkan görülmemektedir. Öte yandan AAFLI tarafından yürütülen bu çalışma türünün milli güvenliğimiz bakımından ciddi endişeler duyulmaktadır.

“Bu nedenle ortak projenin yeniden gözden geçirilmesi, sonuç karara bağlanıncaya kadar uygulanmanın durdurulması görüşündeyiz.

“Yetkililerin konuyu müzakere etmeleri sırasında aşağıda açıklanan önerilerin dikkate alınmasını arzederiz.

“Önerilerimiz:

“1) Çalışma yapılacak bölgeler, il, ilçe ve köy olarak TÜRK-İŞ, Tarım-İş ve AAFLI arasında önceden belirlenmeli ve bir takvime bağlanmalıdır. Keza ana komite toplantılarının da bir takvime bağlanması zorunludur.

“Yapılan araştırma ve çalışmalarda TÜRK-İŞ yada Tarım-İş yetkililerinden bir kişinin mutlak surette hazır bulundurulması belirlenmelidir.

“Çalışma sonuçlarını gösteren aylık raporlar her üç tarafa da verilmelidir.

“2) Proje uygulanması sırasında istihdam edilecek personelin tesbiti TÜRK-İŞ ve Tarım-İş tarafından yapılmalı, çalışma sorumluluklarının bu iki teşekküle ait olacağı prensibe bağlanmalıdır.

“3) Proje bütçesinin müştereken tesbit ve onaylanması zorunlu görülmektedir.”

Bu nitelikteki iç gerginliklere rağmen TÜRK-İŞ ile AAFLI arasındaki ilişkiler ve AAFLI'nin istihbarat çalışmaları ve bölücülüğü sürdü. AAFLI'nin Kürt kökenli tarım işçileri arasında istihbarat ve yönlendirme çalışmalarının daha sonraki yıllarda da önemini koruduğu, TÜRK-İŞ Genel Başkanı Şevket Yılmaz ve Genel Sekreteri Sadık Şide'nin imzasıyla 31 Ağustos 1984 tarihinde TÜRK-İŞ Adana Bölge Temsilciliğine yazılan yazıda da ortaya çıkmaktadır. Ancak rahmetli Şevket Yılmaz ve Sadık Şide, bu şaibeli örgütle ilişkileri sürdürdüler. Şevket Yılmaz ve Sadık Şide imzalı yazıda aşağıdaki uyarı yer almaktadır ²:

“AAFLI'nin Güneydoğu'daki bazı köylerde yürütmekte olduğu çalışmaların amacını aşan bir görünüm kazandığı, bazı şikayet ve uyarıların gelmeye başlamasından anlaşılmaktadır. Durumun tarafınızdan tetkik edilerek bir rapor hazırlanmasını Yönetim Kurulumuz gerekli görmüştür.”

Böyle bir raporun hazırlanıp hazırlanmadığını bilmiyoruz. Ancak AAFLI'nin gerçek niteliği, 1985-86 yıllarında Prof.Dr.Alpaslan Işıklı, Yücel Özkök, Uğur Mumcu ve Aydın Köymen'in çabalarıyla ve Gün Dergisi ile Yeni Gündem Dergisi'nin katkılarıyla Türkiye kamuoyuna

¹ 11 Mart 1980 tarihli rapor, daktilo metin, 2 s.

² TÜRK-İŞ'in 31 Ağustos 1984 gün ve 84-3844-5/33 sayılı yazısı.

maloldu. AAFLI ile TÜRК-İŞ'in ilişkilerinin kesilmesi ise, YOL-İŞ Sendikası'nın girişimleriyle TÜRК-İŞ'in 1986, 1989 ve 1992 Genel Kurullarında muhalefetin bildirimlerine sokuldu ve 1992 Genel Kurulunda genel kurul kararları arasına girdi. Bugün geriye dönüp geçmişini değerlendirirken, Türkiye'nin ve işçi sınıfı hareketinin bağımsızlığı için mücadele edenleri saygıyla anıyoruz; dün AAFLI'yi, yine bir ABD istihbarat aracı olan Pathfinder Vakfı'nı ve diğer bazı kuruluşları, bugün ise Avrupa emperyalistlerinin uzantılarını içimize sokanları ise bir kenara kaydediyoruz.